

Список використаних джерел

1. Антологія гуманної педагогіки. Френе, 2002.
2. Hirschmann Wolfgang. Auctoritas und Imitatio. Studien zur Rezeption von Guidos Micrologus in der Musiktheorie des Hoch- und Spätmittelalters. Habilitationsschrift. Erlangen, 1999.
3. Guidod'Arezzo monaco di Pomposiano. Atti del convegno di studio, Codigoro (Ferrara), Abbazia di Pomposa, 3-9.1997–Arezzo, Biblioteca Città di Arezzo, 29-30.5.1998 / a cura di A. Rusconi. Firenze: Olschki, 2000.
4. Samaritani A. (2000). Contributo alla biografia di Guido a Pomposa e Arezzo. Guidod'Arezzo monaco di Pomposiano / a cura di A. Rusconi. Firenze: Olschki, 111–129.

Мельник Богдан,
викладач Комунального закладу
початкової спеціалізованої освіти
«Мистецька школа №16» (м. Одеса)

РОБОТА НАД ЗВУКОМ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ МУЗИЧНОГО ТВОРУ В КЛАСІ БАЯНА

***Анотація.** У статті висвітлено питання звуковидобування на початковому етапі опанування музичного інструмента (баяна). Запропоновані практичні поради щодо завдань на заняттях.*

***Ключові слова:** початковий етап, ігрова форма, відчуття музики, відчуття інструменту, робота над звуком.*

Навчання гри на музичному інструменті у мистецькій школі передбачає не тільки технічне освоєння інструмента, але й здатність відтворити музичний твір музикально, артистично, точно передати музичний образ. Тому робота над звуком потребує уваги з боку педагога і учня, бо є головним завданням у класі баяна.

Техніка звуковидобування на баяні пов'язана з веденням міху і різними

способами дотику до клавіш. Початок цієї роботи належить до перших кроків. Заняття мають відбуватися у доступній, ігровій формі. Запропонуємо підготовчі вправи. Одна з них – «Повітряні кульки», яка допомагає відчувати і усвідомити звук.

На столі лежать дві грудочки вати, з закритими очима дитина переносить їх у свої долоні, потім повертає їх на стіл і тільки тоді відкриває очі. Якщо вата є зім'ятою, то це свідчить про м'язові спазми, про те, що рука дитини ще не готова до гри. Якщо вата не зім'ята, то це означає, що рука готова до отримання красивого, якісного звуку.

Варто за допомогою асоціацій розповісти учню-початківцю, що десь в спині – озеро, і вода стікає з цього озера по руках у наші будинки (долоньки) до самих кінчиків пальців. Ця вода дає струмкам напитися, звук повинен бути співучим, «благородним». Існують найпростіші положення рук при роботі над звуком, які баяніст повинен знати.

Зупинимося на двох факторах музичного виховання учня, які мають безпосередній вплив на рішення звукових завдань: слухання звуку до кінця, відчуття горизонтального руху і розвитку музики. На перший погляд вони суперечать один одному. Дослухати звук – це значить слухати попереднє звучання, а відчувати рух музики – це думати і слухати «вперед».

Насправді ж ці тенденції повинні доповнювати одна одну, бути в єдності. Адже говорячи про «дослуховування», ми маємо на увазі рух звуку, а не спокій, і цей рух має стати імпульсом подальшого розвитку. Тоді дослуховування попереднього і рух вперед поєднуються в одному складному процесі, подібно зору, що, вдивляючись у близькі предмети, в той же час здібні охопити далекі перспективи. Тому вже на перших уроках, коли учень грає перші свої вправи на звуковидобування і постановку рук, звертаємо увагу на те, що необхідно слухати до кінця згасаючий звук і відчувати його кінчиками пальців поки він триває.

Кожен педагог знає, як непросто учню освоїти навіть самі елементарні навички техніки звуковидобування на баяні. У процесі навчання ці питання

можна успішно вирішити, якщо учень засвоїть конструктивні і акустичні характеристики інструменту. Для цього доречно в доступній формі, цілеспрямовано і поетапно запропонувати звукодинамічні вправи, які ми називаємо «Звукові картинки». В основу звукодинамічних вправ покладено наочний прийом графічного зображення звуків у вигляді малюнків – олівець, човник, ракета тощо. Звук, що поширюється в усі сторони, звичайно ж, важко ототожнити з різними формами, наприклад овалами, трикутниками та іншими геометричними фігурами. Але, як показує практика початкового етапу гри на баяні, на заняттях корисність такої роботи очевидна. Подібні творчі вправи роблять ясним і зрозумілим вирішення звукових завдань, стимулюють дії учня в потрібному напрямку підвищують робочий тонус на уроці. Педагогу необхідно максимально спростити зрозумілу для професіонала, але недоступною для дитини термінологію, що стосується питань звуковидобування («пальцева, міх, міхова-пальцева артикуляція», «точка звучання», «лінія звуку» тощо).

У початковий період навчання важливо, щоб учень зміг зрозуміти основні закономірності в управлінні міхом, у використанні аплікатури. Починати освоєння вправ потрібно на правій клавіатурі, граючи їх на одному звуці. Необхідно використовувати різні комбінації з'єднання в русі міху і пальців з урахуванням інтенсивності ведення міху в залежності від запропонованого малюнка. Вибір клавіші для виконання вправи, регістра (низького, середнього, високого) здійснюється юним музикантом за безпосередньої допомоги педагога.

Опанування кожної вправи можна умовно поділити на три фази: початок, пояснювальні умовні позначення і коментарі педагога. Викладач має пояснити, що для характеристики атак і закінчення звуку вживається безліч різних слів, серед яких: м'які, тверді, прямі, різкі, чіткі, округлі, гострі тощо.

Питання освоєння технології пальцевої та міхової артикуляції також є важливими. Міхо-пальцева артикуляція, як більш складна, у початковий

період навчання не розглядається. Середня (продовження), або так звана стаціонарна частина, передбачає різні варіанти міховедення, вибір яких визначається конкретним малюнком. Тут з допомогою графічних малюнків треба показати види міховедення: рівне, згасаюче, зростаюче, наростаюче – згасаюче, згасаюче – зростаюче, вібраційне. Завдання педагога – донести цю інформацію учневі в доступній формі, називаючи дії: рівне ведення звуку, посилення-послаблення, ослаблення-посилення, особливий міх, сильний міх тощо. В деяких вправах використовується кілька видів міховедення. Звукодинамічні вправи ми починаємо застосовувати в роботі з другої чверті.

Цінність запропонованих завдань в тому, що увагу учня спрямована не на розташування пальців, а ще й на передачі динаміки звуку. Завдяки таким вправам відбувається органічний взаємозв'язок слуху і моторики. Учень пізнає не тільки те, що потрібно зробити, але і як домогтися необхідного звукового результату. Все це створює основу для професійного володіння звукодобуванням на баяні.

На перших уроках учні із задоволенням грають вправи, де ставляться завдання: освоєння пальцевої артикуляції (тверда атака, тверде зняття), вміння повести міх рівно, відчувачи різноманітний ступінь напруги м'язів лівої руки в різних динамічних режимах. Далі вправи ускладнюються, педагог пояснює конкретні завдання, показує техніку виконання.

Учні початкової школи емоційні і інтуїтивно добре відчують характер музики. Знайомлячись з новими творами, обговорюємо характер, враження від музики, розмовляємо про жанр (танець, пісня), композитора.

Для того, щоб навчити слухати звук, потрібно давати п'єси з яскравою динамікою, близькі і зрозумілі учневі. При першому прослуховуванні музичного твору доцільно обговорити характер музики, вислухати враження від неї. У роботі над твором треба домагатися виразного виконання і показувати ігрові рухи, які полегшують звукові завдання. Зауважимо, що виконання на перших порах пісеньок *non legato* дозволяє учневі користуватися досить великим діапазоном звукових фарб при слабо

розвинених пальцях. Малюнки і вірші налаштовують дитину на виконуваний твір. П'єси виконуються *non legato*, що дозволяє дитині користуватися досить великим діапазоном звукових фарб при слабо розвинених пальцях. У грі дітей часто відчувається скутість, внутрішня напруга, багато піднімають плечі, напружують м'язи обличчя. Якщо вчасно не звернути увагу на такі прояви, то такий стан неправильної гри залишиться. Подолати ці труднощі допомагають вправи, індивідуальний підхід, контроль педагога, самоконтроль.

Дитячим пальцям потрібно дати час, щоб вони навчилися грати, тому спочатку їм потрібно допомога. Учні упродовж гри часто дивляться на свої пальці і, фіксуючи увагу на клавіатурі, перестають слухати себе. Якщо ж дитина не дивиться на клавіатуру так, щоб руки вільно могли грати, відбувається диво – він увесь дослухається до того, що виконує, уважність повністю перемикається з рук, і тут же випрямляється спина, з'являється свобода виконання. Своїм учням ми радимо використовувати «гру наосліп».

Необхідно з кожною дитиною знайти найбільш зручне положення руки, не забуваючи про те, що дитина росте положення постійно змінюється. Краще всього не говорити з нею про руки, а звернути увагу на звуковидобування. При виконанні музичного твору однією з головних завдань є вміння розкрити протиріччя між механічним звуковидобування і багатством звучання. Техніка звуковидобування на баяні пов'язана з веденням міху і різними способами дотику до клавішам. Співучість баянного звучання досягається особливим прийомом натиску клавіші і рівним веденням міху. Суть полягає в тому, щоб не бити і не штовхати клавішу, а спершу відчувати її поверхню, потім, через палець, відчувати її всім тілом і тільки потім зануритися в клавішу як би «до дна». При звуковидобуванні рука повинна бути звільнена від скутості. Долоня при цьому знаходиться над клавішами, пальці бажано тримати зібраними разом, а кінчики пальців повинні бути міцними і чіпкими. Основою вміння «співати» на баяні є дихання руки. У творах, особливо кантиленного складу, це відчувається

відразу. Рука повинна вміти грати не тільки окремі інтонації зв'язно, але і цілий ряд звуків, як би «на одному диханні».

Баяніст відтворює не тільки одну мелодію або голос, але і складну гармонічну і поліфонічну тканину твору. Завдання виконавця – зробити музичну тканину опуклою, яскравою, або, навпаки, матовою, погашеною.

У багатьох виконавців поширені такі помилки як недооцінка (не замислюються над динамічним багатством і звуковою різноманітністю інструменту) або переоцінка звуку (занадто милуються звуком, смакують його).

Отже, уважність до якості звуку та майстерність його видобування є важливою стороною підготовки юного баяніста. Робота над звуком є основною, цікавою, важкою і пов'язана зі слуховими уявленнями.

Список використаних джерел

1. Давидов М. Теоретичні основи формування виконавської майстерності баяніста (акордеоніста): підруч. [для вищ. та середніх муз. навч. закл.] К.: Музична Україна, 2004. 290 с.
2. Семешко А. А. Виконавська майстерність баяніста. Методичні основи : Навчальний посібник. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2009. 144 с.

Миколаєнко Марія,
викладачка Лучанської дитячої музичної
школи (с. Лука)

ВИКОРИСТАННЯ ФОНОГРАМ ТА СИНТЕЗАТОРА У РОБОТІ З АНСАМБЛЕМ СКРИПАЛІВ ТА СКРИПАЛЯМИ-СОЛІСТАМИ

Анотація. У матеріалі описано досвід використання музичних «мінусових» фонограм та синтезатора у роботі зі скрипалями-солістами та ансамблями скрипалів. Показується користь такої роботи у розвитку музичних здібностей учнів. Представлені різноманітні сучасні аудіо